

קִינָה לַת"ב קוֹרוֹנָה תש"פ

(א) הנביא פותח את הקינה 'איכה ישבה בדד העיר רבתי העם'. פסוק זה מקבל השנה משנה תוקף ומשמעות כפולה, כאשר נתן הקב"ה לעולם כולו להרגיש את המשמעות של 'בדד ישב' כאשר הבידוד הפך לאחד הדברים היותר מרכזים ויותר מדוברים, ולא פחות מכך הוא גם יותר מפחיד מהרבה פרטים אחרים במגפה, עד כי בנ"א רבים יותר מפחדים מהבידוד מאשר החולי בעצמו.

נתן הקב"ה בזאת לבנ"א את הכלים המוחשיים והרגשיים להבין ולהרגיש מזווית חדשה את המושג איכה ישבה 'בדד' העיר רבתי עם, שאין הפסוק מדבר רק במובן 'השממה' שהעיר שוממה מבלי יושב, אלא גם במובן של הבדידות, שהעיר סגורה לעצמה בלי השתתפות עם צערה בלי דרישת אחוות חברות. והוא מיסוד מה שאמרו חז"ל בביאור הפסוק 'ציון דורש אין לה' - מכלל דבעי דרישה.

(ב) אמנם צריכים להסביר מה הכוונה שהעיר 'בודדת', הרי העיר בכלל לא קיימת, דחרבה היא הן למעלה והן למטה, ומה שיך להבין שהיא קיימת ונמצאת בבידוד.

אך באמת דבר זה טעות, כי אכן העיר שהיתה באמת עדיין ישנה, אלא שאנו איננו רואים אלא את ההווה ולא את העבר, אבל באמת העבר עדיין קיים. ואע"פ שאדם הנתון במסגרת בריאה הנקראת 'זמן' אינו יכול 'להבין' מה הכוונה של מציאות ללא מסגרת זמן, מ"מ צריך הוא 'לדעת' דבר זה אע"פ שהוא לא 'מבין'.

דהמושג הנקרא זמן הוא לא דבר מוכרח, אלא הוא אחד מהדברים שהקב"ה ברא בעולם הגשמי, והיא בריאה מסוימת העומדת בין הגשם ובין הרוח, והוא הנקרא עש"ן – עולם שנה נפש, שהזמן הוא ממוצא בין העולם המוחשי ובין הנפש הרוחנית.

והוא מה שאמרו בתפילה ותראה לפניך עקידה שעקד אברהם אבינו את יצחק בנו על גבי המזבח וכו' ואין שכחה לפני כסא כבודך ועקדת יצחק לזרעו היום ברחמים תזכור, כי העקדה היא לא דבר עבר אלא היא דבר הווה, וכל העבר לעומת ההווה שייך רק בכיסוי של העוה"ז, אבל האמת האמיתית היא שכל עבר הווה הוא לעד ולעולמי עולמים.¹

ועל פי זה ברור נכון המושג 'בדד' על ירושלים במובן של הבידוד המבדיל, כי אכן ירושלים שהיתה עודנה קיימת, אלא שמאיתנו היא חרבה, וכלפינו הנתונים תחת שלטון הזמן העיר נעלמת, אבל כיוון שהיא קיימת ועומדת, נמצא שהיא רק רחוקה מאתנו ואין לנו חיבור חי אתה, נמצאת ירושלים קיימת אלא שהיא מבודדת ובודדה.

והיא הקינה שמקונן הנביא 'איכה ישבה בדד העיר רבתי עם היתה כאלמנה', עיר שכל העולם היה מחובל לה, עיר שכל העולם ינק ממנה וחי מכוחה, נפלה למסגר ונסגרה בבידוד יושבת לה בדד מנותקת ממערכת הזמנים ומבני אדם הנתונים במסגרת הזמנים - היתה כאלמנה.

(ג) נמשך בנושא הבידוד. אומר הקליר בקינה כ"ה 'קודש הקדשים מבית קודש כנבדד' כאן שוב אנו מוצאים בחורבן את הקינה על הבידוד, וכאן אנו מקוונים על קודש הקדשים המתבודד ומבודד מהקודש, מוטל עלינו להבין מהו אותו בידוד מדובר שהתנתק ונפרד מקודש הקדשים.

ננסה להבין זאת על ידי סוף אותה קינה, שחותם בה הקליר 'בשאגו כארי בדביר - בל', שהכוונה היא לנבוכדנצר העובד לאליל בל, 'ברח דודי וכעל מת מתאבל, פקדון הרוחות בו בלילה לא קיבל, אמר למשחיתים חמתי התכתי את ידידות נפשי בכף אויביה נתתי, עזבתי את ביתי ונחלתי נטשתי'.

כתוב כאן שבחורבן הקב"ה כביכול הלך בדד הלך להתבודד, ישב לבד - פקדון הרוחות לא קיבל, הלך לו למקום שאין בו כניסה אלא לו, וישב לו שם לבדו כביכול. והוא מאמר הפסוק ואם לא תשמעוהו

¹ וכן עולים דברי רצה"כ (פרי צדיק דברים ר"ה [א]) שפירוש הברכה 'ודברך אמת וקיים לעד', מכוון לכך שדבריו קיימים לעד, והם הם הדברים שדיבור הבורא שהיה בימים אלו בשעת בריאת העולם עומד לעולם וחוזר בכל שנה בזמן זה.

במסתרים תבכה נפשי מפני גווה, ודמוע תדמע ותרד עיני דמעה, כי נשבה עדר ה', ואמרו בגמרא (חגיגה ה') אמר ר"א שלש דמעות הללו למה, אחת על מקדש ראשון ואחת על מקדש שני ואחת על ישראל שגלו ממקומן, וכל זה היא הבכיה שאמר בתחילת הפסוק 'במסתרים תבכה נפשי'. [ומה שאמר שם בגמרא שאני חרבן בית המקדש דאפילו מלאכי שלום בכו שנאמר הן אראלם צעקו חוצה מלאכי שלום מר יבכיון, שבכיה זו היא ברבים ולא במסתרים. ע"ש מהרש"א].

בזה אנו מבינים מה היא הפיסקא האומרת שקודש הקדשים נבדד, שזה בא לדבר על הפרט המסוים שבחורבן הקב"ה נכנס למקום מבודד שאין שם כניסה כלל ואפילו לפקדון הרוחות.

וגם בפרט זה תשמש אותנו תחושה חדשה שקיבלנו השנה על ידי בידודי הבידודים שהנהגנו בו הבורא.

ד) אמנם עד כאן לא זכינו להשכיל אלא בבידוד קודש הקדשים עצמו, אבל הקינה הוסיפה ואמרה 'קודש הקדשים - מבית קודש כנבדד', שנקודת הבדד היא לא רק החלק של הישבה בדד של קודש הקדשים, אלא יש בזה גם את החלק שהבידוד ניתק והפריד בין הקודש ובין קודש הקדשים, ובזה עדיין יש לנו להוסיף חקר ולהעמיק מדרגה מה המכוון בניתוק זה המפריד ומבודד את קודש הקדשים מחיבורו לקודש.

אמרו חז"ל (ש"ר ל"ג) אמר הקדוש ברוך הוא לישראל, מכרתי לכם תורת, פביכול נמפרתי עמה, שנאמר: ויקחו לי תרומה, משל למלך שהיה לו בת יחידה, בא אחד מן המלכים ונטלה, בקש לילך לו לארצו ולטל לאשתו. אמר לו: בתי שנתתי לך יחידה היא, לפרש ממנה איני יכול, לומר לך אל תטלה איני יכול לפי שהיא אשתך, אלא, זו טובה עשה לי, שכל מקום שאתה הולך קיטון אחד עשה לי, שאדור אצלכם, שאיני יכול להניח את בתי. כך אמר הקדוש ברוך הוא לישראל, נתתי לכם את התורה, לפרש הימנה איני יכול, לומר לכם אל תטלוה איני יכול, אלא בכל מקום שאתם הולכים בית אחד עשו לי שאדור בתוכו, שנאמר (שמות כה, ח): ועשו לי מקדש.

נשאלת השאלה הנה נחרב הבית ואין הקב"ה מייחד שכינתו במשכן מיוחד בתוך בני ישראל, ומ"מ תורה במקומה עומדת, וכיצד פירש הקב"ה ממנה. וכי רק לכבוד ישראל שקיבלו את התורה אמר הקב"ה כן שלפרוש ממנה אינו יכול.

ושמעתי מהגר"ד פוברסקי שמקרא הוא כי אכן 'אין תורה', שהרי אמרו באיכה **מלכה ושריה בגוים 'אין תורה'**, ואכן תורה שאנו מוחזקים בה היא מוגדרת 'אין תורה' ביחס לתורה שהיתה לישראל בזמן השראת שכינה.

ופירושו שיש לישראל עם התורה בחינת אירוסין ובחינת נשואין, וכשאמר הקב"ה לפרוש ממנה איני יכול הכוונה שהיא בבחינת נשואין אצל ישראל, וכשחטאו ונחרב הבית ירדו ישראל לבחינת אירוסין, והקב"ה הסתלק למרום ובחינת נשואין של תורה עמו.

גם באירוסין יש קנין, אבל אין הווייה משותפת, אלא כלה בבית אביה יושבת, כאשר קודש הקדשים היה מחובר לבית היתה בבחינת כלה בבית בעלה, ואז היתה האחיזה בתורה במידה הנקראת 'יש תורה', אבל כאשר חרב הבית, 'קודש הקדשים מבית קודש כנבדד' נוצר ניתוק בין הקודש ובין קודש הקדשים, כביכול ככלה שהחזירה בעלה לבית אביה, דעדיין קנין אישות לו בה, אך אינם בבית אחד, ניתוק זה המבודד את קודש הקדשים מבית קודש, הוא ניתוק המוליד 'אין תורה' דהתורה שבזמן הניתוק לעומת התורה שבזמן החיבור בבחינת אין תורה היא.

ה) מעתה נבין יפה גם בפתיחה שפתח הקליר **"על חורבן בית המקדש כי הורס וכי הודש אספוד בכל שנה ושנה מספד חדש על הקודש ועל המקדש"**.

בכל שנה ושנה יתבונן האדם למצוא מספד 'חדש', לא רק לחזור על מה שכבר ידע, אלא יתבונן בעצמו לראות אפילה חדשה בעומק חושך החורבן.

על בית המקדש כי הורס וכי הודש אנו יודעים מה הכוונה, הורס זה החורבן כפשוטו, והודש זה מה שאמרו חז"ל על טורנוסופוס שחרש את ההיכל לקיים מה שנאמר ציון שדה תחרש וכמו שהביא הרמב"ם בהלכות תענית.

על הקודש ועל המקדש, מה היא הקינה על המקדש ברור, שנחרב בית מקדשינו, אבל מה היא הקינה על 'הקודש', איזה קודש נחרב, וכיצד 'קודש' יכול להחרב.

ולמה שהקדמנו נבין כי הקינה על הקודש היא על הניתוק בין הקודש ובין קודש הקדשים, ניתוק שהביא חורבן כ"כ גדול לקודש עד שהוא הוגדר מחמת זה 'אין תורה' לעומת הזמן שקודם לחורבן.

ו) ולא רק שנבין מה היא הקינה על 'הקודש', אלא גם נבין מה החלק של המספד 'חדש' הצריך לעורר בזה בכל שנה ושנה, ונבין זאת ע"י משל לאדם שהיה לו רכב, ונע על ידו ממקום למקום, עד שנהרס. אדם זה בכל פעם שהוא צריך לנוע ממקום למקום – ואינו יכול, חוזר ומצטער על הרכב שאינו. וצער זה אינו צער על אותו רגע שהרכב נפסד לו, אלא הוא צער עכשווי על מה שעכשיו הוא חסר את אותו הכלי המניעו.

כך כאשר אנו עומדים בנמשל, בעומק החורבן על פי הבנה זו של קודש הקדשים מבית קודש כנבדד, שזה מספד על הניתוק בין קוה"ק ובין הקודש - שגרם לבחינת 'אין תורה', אנו מבינים שבכל פעם שאדם עוסק בתורה אכן יש לו אבלות חדשה ומספד חדש, שהוא שוב ושוב נתון בחידלון הגדול של 'אין תורה' שנגרם על ידי הניתוק בין קודש הקדשים ובין הקודש, ע"כ מעורר יום זה בכל שנה ושנה מספד חדש הבוכה ומקונן על כל שעה ושעה שיש בה נפילת מדרגה בעסק התורה.

יזכנו הבורא לשוב לירושלים ברחמים רבים, ששון ושמחה נמצא בה, תודה וקול זמרה.